

ESTUDI DE LA REPRESSIÓ A CALELLA (1936-1938)

PRESENTACIÓ

La repressió civil i religiosa a la rereguarda republicana presenta aspectes molt complexos, com ara les circumstàncies particulars de la repressió d'algunes persones, les responsabilitats dels comitès i, en particular, dels escamots, cotxe fantasma o de «la llagosta» o patrulles de control, les circumstàncies dels fets, els autors, el paper dels familiars de les víctimes, l'associació de repressió amb espoli o robatori, la territorialització i les conseqüències que se'n derivaren, en particular, en la primera postguerra. Desfem també el tòpic dels mal anomenats «incontrolats», així tindrem l'oportunitat de veure les implicacions d'alguns comitès antifeixistes que avisen per telèfon del pas de futures víctimes, l'intercanvi de persones de municipis veïns per tal de poder actuar amb més impunitat a poblacions properes, l'ordre de detenció clarament donada, els horaris dels patrullers, el seu sou de 10 pessetes diàries, la legalització de certs «patrullers» amb documentació emesa per partits i sindicats, la incrustació d'alguns d'aquests «individus» dins l'aparell policial legal, les connivències, les pors, el coneixement de certs fets per part d'instàncies superiors sense que ho poguessin o volguessin aturar, les connexions de certs cossos de la seguretat de l'Estat, en particular el dels guàrdies d'assalt, amb fets luctuosos... Durant l'anomenada transició, a Catalunya hi hagué la consigna, entre certa historiografia «del moment», de tapar alguns fets, de crear tòpics, expressions que conformessin o donessin un aire més presentable o, com a mínim, més explicable, als esdeveniments tràgics del 1936, sense que ningú en sortís esquitxat. Amb el pas dels anys, s'ha vist l'error d'aquest fet i fins a quin punt era contraproduent aquella consigna que no resisteix el pes de les investigacions, doncs no es correspon amb la realitat.

Aquest catàleg només pretén resseguir la història personal de vint-i-quatre persones que tenen en comú el moment de la seva mort durant el segon semestre de 1936, les circumstàncies i la persecució política i religiosa. Un altre comú denominador és la seva relació amb Calella, ja sigui perquè hi havien nascut o exercit el seu ministeri o treball, o perquè va ser en aquesta localitat on trobaren la mort. Acompanyen aquest catàleg dotze persones que van patir una repressió psicològica, amenaces i ensurts.

Crec que la xifra de 8.360 represaliats civils a la rereguarda republicana, donada pels historiadors Josep M. Solé i Sabaté i Joan Villarroya i Font, és inferior a la realitat, és més, penso que ha estat continguda i que es basa fonamentalment

en els casos més comprovats. Ja seria hora d'actualitzar i poder donar una visió definitiva del tema; baso la meua afirmació en l'existència de casos no catalogats a cap registre civil o en el sistemàtic oblit d'alguns noms apuntats per la *Causa General*. El problema de fons segueix essent metodològic, ja que no sabem quants assassinats de cuneta inscrits als registres civils han estat sistemàticament «oblidats», tampoc sabem quantes fosses comunes republicanes o franquistes hi havia, o quants civils acusats de formar part d'una xarxa dedicada a passar persones per la frontera o al Socors Blanc van ser afusellats; o si s'han catalogat tots els afusellaments en campanya contra els mateixos soldats que es volien passar, o contra els quals s'havia rebut alguna denúncia de la seva població.

Altrament, cal dir que tampoc s'ha clarificat del tot la pertinença d'un represaliat a una localitat, si és per naixement, exercici professional o «accidentalment», és a dir, per ser l'indret final de l'assassinat. Aquesta tasca de resseguir poble a poble per tal de poder donar una xifra molt més aproximada, només pot ser feta per historiadors locals i comarcals. En aquests moments en què, encertadament, es veu com molts familiars de represaliats pels franquistes busquen els seus parents, en què han tornat els Papers de Salamanca, i en què apareixen alguns programes televisius que intenten donar una mica de claror a aquest tema, també és digne i encertat fer una tasca de reconeixement i un inventari definitiu de tots els represaliats, perquè ni ara, ni durant el franquisme, s'ha fet un autèntic estudi científic del tema. Cal fer un catàleg i un estudi biogràfic complet amb tota mena de documentació dels represaliats civils i militars a la rereguarda republicana i franquista (1936-1939), dels morts d'ambdós bàndols als diversos fronts de batalla, dels represaliats en combat, a les presons i als camps de concentració espanyols, francesos i alemanys (1939-1953), per tal de tenir una seqüència completa de tot el procés, i això només podrà ser possible creant equips de treball territorials, amb un mètode unificat, amb voluntat de fer recerca documental i de testimonis orals i amb un compromís pressupostari per part dels governs corresponents. El tema de la dignitat de les famílies i dels morts supera ideologies personals per incrustar-se dins la necessitat ètica i moral. Catalunya hauria de ser un territori capdavanter a la recerca de la veritat completa d'aquest tema, ens hi va la normalitat com a país lliure i democràtic.

ASSASSINATS FORA EL TERME MUNICIPAL DE CALELLA¹

1. Mossèn Narcís Passols Rosell

En esclatar la guerra, va traslladar-se des del domicili propi, a l'avinguda de Pi i Margall (avui Ànimes) núm. 20, al carrer de Francesc Matas (Bruguera) núm. 84, on vivia la seva germana amb el cunyat.

Mossèn Passols feia molts anys que tenia un benefici fundat per una senyora d'Arenys; era fill de Calella, d'edat 60 anys, sens dubte, un dels sacerdots més grans de la parròquia i, segons comentarís, era molt místic i espiritual.

El dia 28 d'agost de 1936 es va presentar a la casa de Jaume Mora un membre del comitè de Calella, i li féu saber que, per ordre d'aquest organisme revolucionari, a les set de la tarda del mateix dia, com a màxim, se n'havia d'anar de Calella el seu cunyat, mossèn Passols; ordre, aquesta, que van donar a tots els sacerdots de la població, i cal suposar que se'ls permetia portar algun acompanyant.

Mossèn Passols i el seu cunyat, doncs, van anar a l'estació amb el propòsit d'agafar el tren que sortia de Calella a les dues de la tarda, però no els deixaren sortir, fent-los esperar al següent tren, que sortia a dos quarts de sis. Alguns sacerdots també foren obligats a esperar-se per tal d'agafar aquell tren. Amb això, queda demostrada una vegada més la complicitat d'alguns individus del comitè de Calella en l'assassinat d'aquests sacerdots.

Abans de pujar al tren foren objecte d'un fort escorcoll, que obligà mossèn Passols, fins i tot, a descalçar-se i a treure's els pantalons.

Per fi, van poder agafar el tren en direcció a Barcelona, però en arribar a l'estació de Canet de Mar va pujar un individu de baixa estatura, castellà, que ostensiblement els vigilava. En arribar a Arenys de Mar, va fer baixar mossèn Passols, però van tornar a pujar amb dos individus més. Finalment, a l'estació següent, Caldes d'Estrac (Caldetes), van baixar tots tres subjectes amb el sacerdot, i pujaren uns altres dos individus, que apuntaven amb els seus fusells en Jaume Mora i l'obligaren a continuar el viatge fins a Mataró, on va quedar detingut uns moments; però, gràcies a la mediació d'un veí de Calella, guàrdia d'assalt, va quedar en llibertat.

Pel que fa a mossèn Passols, sabem que a Caldes d'Estrac fou detingut i portat al Casino Colón; el dia següent ja l'havien assassinat, tant per culpa del comitè de Calella, que almenys és responsable moral del fet, com d'un individu de Caldes que pertanyia a la FAI. El seu cadàver fou trobat a Caldes d'Estrac, a la carretera Nacional, davant la torre d'en Joaquim Nadal. Enterrat, de moment, al cementiri de la població, fou traslladat al de Calella l'any 1939, un cop acabada la guerra.

La mort de mossèn Passols, la notificaren al seu cunyat els qui es poden suposar presumptes assassins: quatre individus, desconeguts a Calella, acompanyats per un veí d'aquesta ciutat. Tot seguit, un subjecte baix i castellà, com s'ha dit anteriorment, va pujar al tren a Canet el 29 d'agost, va practicar un escorcoll, amenaça de mort el cunyat i se l'emportà a part a un extrem del jardí, per exigir-li els diners i les armes que el difunt havia declarat que hi havia en aquell lloc; així, li robaren unes set mil pessetes, dues unces d'or i diversos milers de duros de plata.

2. Mossèn Josep Batlle Canals

En esclatar la guerra, va traslladar-se a casa d'una germana seva, al carrer de Prat de la Riba (Església) núm. 65, però no va voler sortir de Calella.

Aquest sacerdot era natural de Calella, de 54 anys d'edat, i era encarregat del cementiri i de moltes altres activitats parroquials. El 28 d'agost de 1936, el comitè de Calella va ordenar que els sacerdots s'absentessin immediatament de la població; cinc milicians van anar a comunicar-li la notícia. Aquests li van donar tot el dia de temps per marxar de la ciutat, ja que, del contrari, no responien de la seva vida.

Així, doncs, mossèn Josep Batlle, acompanyat pel seu nebot Joan Subirana Batlle, va intentar agafar el tren de les dues, la qual cosa van impedir els milicians abans esmentats, un d'ells, fins i tot, sembla que va amenaçar-los amb la pistola que portava, els retingué amb el pretext d'escorcollar-los i, així, l'obligaren a perdre el tren.

Finalment, va marxar a les 6 de la tarda amb altres sacerdots (Martorell i Passols), vigilats pels guàrdies d'assalt que varen sortir de l'estació de Calella, i sembla que estaven d'acord amb el comitè de Calella.

Arribat el tren a Mataró, mossèn Batlle fou detingut pel comitè de Mataró, si bé una altra declaració comenta que els qui van detenir el sacerdot foren guàrdies d'assalt.

Sembla, però, que se'l van emportar a l'Ajuntament i d'allí a la presó, fins a les 12 de la nit del dia 29 d'agost. En aquell moment, es va presentar un subjecte que, en nom del comitè de Calella, anava a recollir el sacerdot. Van marxar amb un cotxe en direcció a Calella, però va ésser assassinat entre Canet i Sant Pol, als afores d'aquesta última població, deixant-lo a la cuneta de la carretera amb un cigar a la boca que prèviament havien encès, perquè era una gran fumador. S'ignoren els autors materials de l'assassinat, el comitè de Calella donà l'avís del pas del sacerdot. Enterrat inicialment a Sant Pol, el 1939 fou traslladat solemnement a Calella.

3. Mossèn Jaume Martorell Salort

Quan va esclatar la guerra abandonà el seu domicili, al carrer Romaní núm. 8, i es refugià al carrer Batlle núm. 11, on vivia la seva germana.

Mossèn Martorell era natural de Tarragona, nat l'any 1876, per tant, tenia 60 anys. A la parròquia de Calella era l'organista, amb el benefici de la senyora Lacomba.

Ja al nou domicili va sofrir diversos escorcolls; el 28 d'agost hi van comparèixer uns individus del comitè de Calella amb la ja coneguda exigència que abandonés la població, i l'amenaça que, de no fer-ho abans de les 7 de la tarda, no responien del que passés.

Mossèn Martorell va anar a l'estació amb la seva germana. Allí trobaren uns components del comitè de Calella que l'escorcollaren, mentre que a la seva germana ho feren dues milicianes de la localitat.

Finalment, van pujar al tren de les 6 de la tarda, custodiats per uns guàrdies de seguretat; aquests guàrdies d'assalt, que van intervenir en la detenció de mossèn Martorell, estaven ja a l'estació junt amb milicians del comitè local de Calella i van agafar el mateix tren, no procedint, però, a la detenció, fins a l'arribada a l'Estació de França de Barcelona. En baixar del tren, fou detingut per uns individus armats, vestits de paisà, i d'altres que eren guàrdies d'assalt. A la seva germana, li van dir que ja tindria notícies d'ell. Ignoro si el van tancar al soterrani de l'estació; però, amb quasi tota seguretat, fou assassinat durant la nit al Guinardó i el cadàver va aparèixer el dia següent a l'Hospital Clínic de Barcelona, amb diverses ferides per arma de foc.

4. Mossèn Joan Valls Costa

En esclatar la guerra vivia a casa de la seva germana, Dolors Valls Costa, al carrer de Prat de la Riba (Església) núm. 95.

Mossèn Valls era natural de Blanes, nat el 1883; tenia, doncs, 53 anys, i era adscrit a la parròquia procedent de Sant Pere de Riu.

El dia 28 d'agost, el comitè el va obligar a deixar la població; ignoro si va romandre amagat en un altre domicili o si va marxar ja aquell mateix dia cap a Barcelona, fet que sembla força provable. El fet és que fou detingut, el 8 de setembre de 1936, per una patrulla, al domicili d'Elvira Carbonell, a Barcelona, on romania fugitiu de Calella. Els qui el van detenir, van manifestar que portaven el sacerdot al Comitè Central, on seria posat en llibertat si era un bon subjecte; en cas contrari, ja sabia què li podia passar.

Fou assassinat a Barcelona el 13 de setembre, després de restar cinc dies a la presó. Sabem que fou empresonat a Montjuïc enmig de presos comuns. Segons un testimoni familiar, la seva finor de caràcter cridà l'atenció dels mateixos guàrdies i el traslladaren de lloc. Segons aquesta mateixa versió, fou assassinat al cementiri de Montcada.

5. Mossèn Lluís Bruch Solanich

En iniciar-se la guerra, mossèn Bruch vivia al carrer d'Ignasi Iglesias (Sant Pere) núm. 66, ja que era el capellà de les monges, i residia a la casa a l'esquerra de l'entrada del convent.

Mossèn Lluís Bruch era natural de Vall de Bianya o Sant Pere Espuig (Girona); nat el 1871, tenia 65 anys.

Era probablement al domicili d'algun amic quan, a les 7 del matí del 28 d'agost de 1936, fou avisat per quatre membres del comitè de Calella. Aquests li indicaren que, pel seu bé, marxés, juntament amb dos més, amb el tren que passava per Calella, a 2/4 de 9 del vespre, en direcció a Girona.

Així ho féu, però en arribar a l'estació de Tordera els van fer baixar i se'ls emportaren cap a una direcció desconeguda. Va quedar detingut fins a les 11 de la nit, quan fou tret en cotxe per assassinar-lo. Fou assassinat probablement a Tordera, si bé altres fonts diuen que a Tiana o, àdhuc, a la mateixa Barcelona, però, personalment, crec que això és menys probable. Segons la versió d'un familiar pròxim, a Pineda l'obligaren a baixar del tren i quedà detingut. Estigué un temps empresonat i, quan finalment l'anaren a matar, pel camí va tenir un infart mortal.

6. Pare Rogeli Font Bosch, Sch. P. de la Verge de les EE PP

El pare escolapi Rogeli Font era natural de Terrassa, nat el 1876 i de 59 anys d'edat; en el moment d'iniciar-se la guerra residia al convent dels pares escolapis, al carrer Jovara, núm. 3. Va marxar de Calella cap a Tarragona, on tenia familiars, quatre dies després d'iniciar-se la guerra –el 22 de juliol–, i va arribar a Mataró. Una carta, escrita als pocs dies, dirigida al rector del col·legi de Calella, notificava els assassinats comesos a Terrassa contra els escolapis i d'altres religiosos. Aquesta carta indicava el seu domicili a Terrassa. És possible que això fos la pista que localitzà el religiós.

Fou assassinat el 29 de juliol a can Viver, Terrassa, on havia estat tot just una setmana.

7. Pare Joaquim Carner Codina, Sch. P. de la Verge de Lourdes

El pare Carner era de Calders, província de Barcelona. Nascut l'any 1881, tenia 55 anys.

En esclatar la guerra residia al convent, carrer Jovara núm. 3, fins al 22 de juliol, en què fou obligat a sortir-ne. El pare Carner va estar amagat a la casa d'Antoni Morros, es va veure obligat a sortir de la població pel comitè revolucionari i, a les acaballes del mes, es traslladà a Barcelona, on passà dificultats per amagar-se.

El 24 d'octubre de 1936, en sortir de la pensió, fou detingut per una patrulla. El seguia un altre sacerdot company de pensió. El pare Carner va poder indicar-li que marxés per no ser víctima com ell. Possiblement, el porter de la pensió el denuncià a les patrulles, ja que tenien ordres de fer-ho si veien algun foraster a l'escala.

Fou assassinat a Barcelona, probablement el mateix dia.

8. Fra Josep Duran Mallol OSA (frare agustí)

Superior de la comunitat dels agustins de Calella, tenia 64 anys i era d'origen sabadellenc. El convent, situat a l'avinguda de Francesc Macià (Sant Jaume) núm. 80, fou incendiat el 23 de juliol; per tant, la comunitat l'abandonà el 22 o 23. Duran va anar a refugiar-se a casa d'uns amics de Calella, fins que el dia 28 d'agost fou comminat pel comitè a abandonar el poble. Com fra Mendizábal i els germans llecs

Modest Robles i Innocent del Rio, va agafar el tren de les sis o dos quarts de set cap a Barcelona, on foren detinguts per un guàrdia d'assalt, tot just arribats a l'Estació de França, a les 8 del vespre del dia 28 d'agost, i tancats al soterrani de l'estació. La presència de Josep Salas, veí de Calella, va fer que alliberessin els frares llecs.

Durant la nit del 28 al 29 d'agost fou traslladat al Guinardó, on el van malferir, i a la 1 de la matinada del 29 d'agost el van portar a l'Hospital Clínic de Barcelona, on va morir a conseqüència de les ferides que li feren al cap i al cor. Els seus familiars de Sabadell, carrer Calderó núm. 31, van aconseguir a l'Hospital Clínic una fotografia del cadàver de fra Duran, on es veu la ferida del cap.

9. Fra Eulogi Ramos del Valle OSA (frare agustí)

Fra Eulogi tenia 59 anys, era natural de Sabadell i vicerector de la comunitat. S'havia amagat a casa de Jaume Morató Cardó, on es van presentar, a les 8 del matí del 28 d'agost, quatre individus del comitè, donant-li de temps fins a les 8 del vespre per abandonar la ciutat.

Abans de sortir deixà escrita la següent carta:

«Jhs.

Calella 28 de Agosto de 1936

Queridos hermanos. Sabido tenéis que el día 20 de Julio pasado se transformó el orden, pues bien, el día 22 fuimos expulsados de la casa y me refugié en la casa del Sr. Jaime Morató, donde he estado muy bien hasta el día de hoy, día de San Agustín. Hoy a las ocho de la mañana nos han notificado que teníamos que salir de Calella antes de las siete de la tarde; así que sin rumbo fijo nos marchamos el P. Durán, tres hermanos legos y yo, ¿a dónde iremos? No lo sabemos; por eso dejo escritos estos renglones al Sr. Morató, para que él os los mande cuando sea preciso.

Carísimos hermanos, sobrinos y parientes todos, el que os ama, os pide perdón de todo cuanto os haya ofendido, así cómo pido perdón a Dios de todas mis faltas. No sé a esta hora de las nueve de la mañana dónde iremos, aunque sí suponemos sea al fusilamiento, por eso me encomiendo a Jesús Crucificado, a la Sma. Virgen, al Angel Custodio y a S. Agustín que reciban con S. José mi alma en el último instante de vida.

Adiós hermanos, adiós a todos, y os pido una oración al Altísimo.

Ya veis lo que es el mundo, procurad por todos los medios salvar el alma: yo tengo presente a nuestros padres que desde el Cielo pedirán por sus hijos, y digo! Padres míos; hasta luego por la misericordia de Dios! Padres míos; !hermanitos míos que en la niñez subisteis al cielo! dadme fuerzas para morir por Dios. Nada más.

Perdonad, Señor, a tu siervo y no te olvides de mis hermanos y demás parientes a fin de que seamos eternamente felices.

Fdo. Fr. Eulogio Ramos –rubricado–»

Varen sortir, ell i Josep Castro Manceu, germà llec, amb bitllet cap a Girona, amb el tren de les tres de la tarda del dia esmentat, acompanyats d'Eugènia Gual Vivó, muller de Jaume Morató Cardó, i de la germana d'aquest, ja que, com s'ha dit, havien tingut fra Eulogi allotjat a casa seva.

Espiats en ruta aquests religiosos, a l'estació de Tordera varen ésser obligats a baixar del tren per dos subjectes. Els milicians de Tordera varen preguntar per telèfon al comitè de Seguretat Interior de Calella per què enviaven aquells religiosos sense salconduit; el comitè de Calella contestà que els enviaven «perquè els liquidessin». Llavors, van posar els religiosos dins un cotxe i van sortir direcció a Maçanet de la Selva. Foren assassinats per dos milicians.

Els seus cadàvers varen ser vistos, el dia següent, 29 d'agost, pels qui passaven per la carretera entre Tordera i Fogars de Tordera. Varen ser portats, posteriorment, al cementiri de Maçanet, sense saber el lloc exacte del seu enterrament.

10. Fra Jesús Mendizábal Romillo OSA (frare agustí)

Fra Jesús Mendizábal va néixer a Vitòria l'any 1866; tenia, per tant, 70 anys d'edat. En iniciar-se la guerra, residia al convent dels agustins. Entre el 22 i el 23 de juliol i el 28 d'agost va residir refugiat a casa d'algun calellenc amic.

El dia 28 d'agost va sortir de Calella per indicacions del comitè local. Fou obligat a sortir i a agafar el tren de les 6 de la tarda, que arribà a l'Estació de França de Barcelona a les 8 del mateix dia.

Un guàrdia d'assalt el va detenir, com també fra Duran i els germans llecs que els acompanyaven. Fou tancat al soterrani de l'Estació de França amb fra Duran i assassinat la nit d'aquell mateix dia al Guinardó. A primeres hores del dia 29 el cadàver fou dut al dipòsit de l'Hospital Clínic de Barcelona, amb diverses ferides a l'esquena i al cap.

11. Germà Josep Castro Manceu OSA (germà agustí)

El germà Castro era natural de Peñaranda (província de Salamanca); va néixer el 1870 i tenia, en començar la guerra, 66 anys.

Residí al convent dels agustins fins al 22 o 23 de juliol, després va anar a una casa particular, probablement la de Jaume Morató Cardó.

Guarda estreta relació amb el cas de fra Eulogi Ramos, ja que el dia 28 d'agost, obligat pel comitè local, va sortir de Calella, amb el tren de les 3 de la tarda, acompanyat per Eugènia Gual Vivó. Fou assassinat a Tordera per dos milicians, ambdós del comitè de Tordera. Finalment, el cadàver va ésser trobat, juntament amb el de fra Eulogi Ramos, al matí següent a la carretera, entre Tordera i Fogars de Tordera.

12. **Germà Victorià Díaz Gutiérrez OSA (germà agustí)**

El germà Victorià Díaz, natural de Riosequino (província de Salamanca), va néixer l'any 1909; tenia, doncs, 27 anys, en el moment de la mort.

El dia 18 de juliol de 1936 residia al convent dels agustins. Obligat pel comitè local, va sortir de Calella acompanyat de Maria Puch Torrent, muller de Daniel Hernández Monasterio, els quals l'havien protegit en el seu domicili fins aleshores. Van agafar el tren de les 3 de la tarda del dia 28 d'agost de 1936, amb un bitllet fins a Sils, on ambdós van baixar. Fou portat per aquesta senyora, de nit i per les muntanyes, fins a una masia de confiança, situada a Brunyola, on van pernoctar. Però com que el lloc era menys segur que un altre, per ser el més vigilat i escorcollat dels indrets i pel conegut caràcter dretà dels seus habitants, va sortir el dia següent, disfressat, en direcció a la frontera francesa. En arribar a Castellfollit de la Roca, el detingueren i fou conduït a Olot, on va estar dos mesos detingut. El germà Victorià Díaz fou assassinat el 31 d'octubre de 1936 en un prat anomenat del Triai, a la localitat d'Olot, juntament amb els altres detinguts de la presó de la ciutat. S'ignoren els autors materials del fet.

13. **Adolf Giol Fabra**

Adolf Giol va néixer a Calella l'any 1890; en esclatar la guerra tenia 45 anys i vivia a la plaça de la Constitució, núm. 31, de Calella.

Adolf era fill d'Albert Giol, conegut propietari, força ric, que havia estat regidor municipal sota el règim de la Monarquia i jutge municipal durant el període dretà de la República. Persona d'ideologia dretana, militant o simpatitzant d'algun partit polític, era també molt religiós i col·laborava a les tasques parroquials.

Al cap de dos dies d'iniciada la guerra, el 20 de juliol (dilluns), justament el dia de la presa del poder per part del Comitè de Salut Pública a Calella, va sortir de la població amb Joaquim Vilar Bosch i la seva muller, Teresa Castellà, que vivien al carrer Riera, núm. 30. Joaquim Vilar era un conegut fabricant del tèxtil. Els acompanyà també Fèlix Llobet Macià. Tots plegats, amb l'autotaxi de Pere Noguera Beular (avinguda de Pi i Margall –Ànimes– núm. 181), van dirigir-se cap a Girona. En arribar als controls d'Anglès, foren detinguts per no portar els salconduïts necessaris. Van tornar enrera fins a Santa Coloma de Farners, on s'allotjaren a l'Hotel Central, de deu a dotze dies. Marxà Joaquim Vilar amb la muller a Sant Feliu de Pallarols i, dos dies després, Llobet i Giol els van imitar. Però, aquest últim, només s'hi va quedar dos dies. Tornà tot sol a Santa Coloma de Farners, i s'allotjà al mateix Hotel Central, fins al 5 o 6 de setembre, quan, segons sembla, s'hi van presentar elements del comitè de Santa Coloma, i li digueren que els havia d'acompanyar per respondre d'uns càrrecs al jutjat municipal.

Fou assassinat, amb força probabilitat, el mateix dia de la detenció, o poc després, en un bosc de les immediacions de Santa Coloma. Un pagès fou testimoni

circumstancial del fet; amagat, ho va presenciar tot, van fer cansar força la víctima, pujant i baixant pel camí que hi havia a l'indret de la immolació. Cal suposar que fou enterrat prop del lloc de l'assassinat, al mateix bosc.

14. Josep Vidal Lloberas

Josep Vidal era casat i vivia al carrer de Francesc Macià (Sant Jaume), núm. 5. Tenia 60 anys, i fins al moment de la detenció, probablement el dia 30 de setembre, havia exercit el càrrec de caporal de la guàrdia municipal, per tant, era empleat municipal de certa categoria. El comitè el cessà, com la major part dels funcionaris, amb data anterior al 10 d'octubre de 1936. El motiu fou que militava o era simpatitzant d'un partit de dretes, però, a més, en el seu cas, i a causa del càrrec, els del comitè previsiblement es podien pensar que s'havia amagat alguna arma o, almenys, en sabia d'alguna. Probablement tenia pólvora, com a encarregat de la pedrera d'en Puigvert, situada darrere el Far. Fou detingut i portat al local que actuava com a presó municipal (Can Vinardell).

És conegut el fet que el Comitè d'Investigació el va sotmetre a un simulacre d'assassinat, prop de la Font de la Guineu, a l'acabament de la carretera Nova, ja que no deia on eren les armes que cercaven.

El matí del dia 15 d'octubre fou trobat penjat, amb la seva faixa, a la presó. La faixa era lligada a la biga i els peus li penjaven fora del matalàs; hi havia dues hipòtesis: a) Que fou un suïcidi sota la influència produïda pel simulacre d'assassinat, o b) que, efectivament, fou materialment assassinat per membres de la FAI i del Comitè de Milícies local.

15. Josep Pera Massó

Josep Pera va néixer a Calella l'any 1894, tenia 44 anys en el moment d'iniciar-se la guerra, vivia al carrer de Pep Ventura (Indústria), núm. 37, era casat i tenia tres fills. Teixidor d'ofici, treballava a la fàbrica «Manufactures de Mataró y Calella SA».

La trajectòria políticsindical de Josep Pera fou molt important. Sindicalment, val a dir que el mes de març de l'any 1933 creà la Unió Obrera d'Arts, Oficis i Indústries de Calella, i en fou el primer president. Aquest sindicat, de caràcter catòlic, s'oposava al Centre Obrer o, millor dit, a la línia sindical d'una institució que, fins aleshores, havia estat presidida per Josep (Germinal) Esgleas, futur cap del Comitè de Salut Pública. Políticament, milità a la Lliga Catalana i es presentà a les eleccions municipals del 14 de gener de 1934, on fou elegit conseller municipal. Posteriorment, a l'Ajuntament, presidit per Estanislau Janer Moreu, fou alcalde tercer i presidia les comissions de Governació i Atur Forçós; més endavant, exercí d'alcalde segon. El dia 20 de juliol de 1936 exercia accidentalment l'alcaldia de la ciutat per absència del titular, que havia marxat cap a Camprodon, probablement el 19 de juliol.

Persona extraordinàriament religiosa, d'un catolicisme militant proper al tradicionalisme, col·laborà amb grups de teatre de la Pau Social, l'Orfeó Montserrat, etc. El 20 de juliol fou obligat pel comitè a cedir l'alcaldia, i posà com a condició que es respectés la parròquia, cosa que li fou promesa.

Quan el 23 de juliol va començar la crema del temple parroquial, Josep Pera va comunicar al comitè la seva indignació, i es manifestà disposat a anar personalment a apagar el foc, la qual cosa li fou impedida. Havia estat sometent, i aquest punt, juntament amb la possible ocultació d'armes i d'objectes religiosos, van ser motius per efectuar escorcolls domiciliaris i detencions contra ell. Així, del dia 3 al 16 de setembre de 1936, va restar detingut amb el pretext d'amagar objectes de culte. Els elements que van detenir Pera van ser cinc milicians; les ordres de detenció van partir de dos d'ells, els altres en foren els executors. El dia 26 del mateix mes, fou novament detingut amb el pretext de posseir una arma, cosa que ell negava, fins que un del comitè li va donar paraula d'honor que si la lliurava quedaria en llibertat. Pera va lliurar l'arma, per a la qual tenia llicència, però aquesta fou, en part, la seva sentència. Suposo que va romandre a la presó municipal, a la capella de les Escoles Pies, la resta del període fins al 20 de novembre de 1936.

El 20 de novembre, prop de les 3 de la matinada, es va presentar a Calella un «auto fantasma» de la secció onzena de les patrulles de control de Barcelona, situades a l'Hotel Colon, carrer de Pere IV, 106, 1r, de la barriada del Poblenou de Barcelona. Aquest fet no era la primera vegada que es produïa, i en ocasions anteriors se'n tornaren amb les mans buides. Aquell dia, però, Josep Pera fou despertat i conduït amb cotxe a Barcelona, juntament amb el company de presó Martí Prado. És evident que la mort del líder anarquista Bonaventura Durruti va accelerar l'ànim de les patrulles. Del centre ateneu Colon, al carrer de Pere IV, 166, el van treure el dia següent, el 21 de novembre. Fou assassinat probablement a Montcada, el dia 21 o 22 de novembre.

16. Martí Prado Cops

Era natural de Cantallops (Girona), però vivia a Calella, al carrer de Ramon i Cajal (Sant Isidre) núm. 8; tenia 41 anys, era casat i tenia un fill. Fou guàrdia municipal fins que, com Vidal i la major part dels funcionaris, cessà amb data anterior al 10 d'octubre de 1936. Políticament, simpatitzava amb partits de dretes. Un dels possibles motius de la detenció fou la sospita, per part del comitè, que pogués tenir alguna arma amagada.

Detingut el 19 de setembre de 1936 per dos milicians, al local dels empleats municipals, fou conduït a la presó que tenien establerta a l'església dels Escolapis. Allí va restar catorze dies incomunicat. La sospita que podia tenir armes va partir d'un empleat de l'Ajuntament de Calella, el qual va denunciar al Comitè que Martí Prado tenia una pistola amagada, i on la tenia, motiu pel qual fou detingut i acompanyat per S. i P. al seu domicili, per anar a cercar-la. L'arma, però, no es trobà.

Ja detingut Martí Prado dins el local dels Escolapis, fou traslladat a les costes del far de Calella perquè digués on eren amagades les armes; fins i tot, s'efectuà un simulacre d'afusellament. Finalment, la nit del dia 20 de novembre, igual que el senyor Pera, fou lliurat a les patrulles del carrer de Pere IV de Barcelona, les quals el van assassinar en un despoblat de Montcada el 25 de setembre de 1936; el cadàver fou enterrat al cementiri de Montcada i després de la guerra seria traslladat a Calella. RC de Montcada 5-03-1940, volum 35, pàgina 340.

17. Pasqual Ruiz Esteller

Era natural de Benicarló (Castelló de la Plana), i tenia 35 anys d'edat. La relació amb Calella era professional, ja que des del 27 d'octubre de 1935 era secretari de la Corporació Municipal i per això residia a Calella, al carrer de Francesc Matas (Bruguera) núm. 34 (Fonda Vila).

Probablement, el 20 d'agost de 1936, va venir a Calella una patrulla d'Uldecona que se'l va emportar detingut, i el conduïren a Tortosa. A la presó d'aquesta ciutat, va passar la nit del 20 al 21 d'agost. Fou assassinat possiblement aquesta nit, si bé d'altres informacions parlen del dia 21, a les 10 del matí. Va ésser trobat el dia 21, a les 11 del matí, a uns 3 quilòmetres de la població d'Uldecona. El cadàver presentava múltiples ferides de bala i el cap completament destrossat. Fou enterrat al cementiri d'Uldecona. Intervingueren en l'assassinat (per afusellament) onze individus.

18. Pere Molina Martínez

Calellenc, casat, de 50 anys d'edat, jornaler i domiciliat al carrer de l'Escola Moderna (Escoles Pies) núm. 2, era, per tant, pràcticament, veí de la caserna del Comitè de Milícies. No se sap que tingués cap mena d'ideologia política ni sindical.

Una nit del mes de juliol, sobre les 9, van dir que l'anaven a portar a una institució de salut. Sembla, però, que fou conduït per sis milicians i assassinat al terme municipal de Sant Pol de Mar. Les veritables causes d'aquella mort són difícils d'aclarir. Denúncies, havia escoltat alguna cosa de la Caserna de Milícies?

19. Joan Portas Llorens

Joan Portas era natural de Blanes (Girona), va néixer l'any 1904, per tant, tenia 32 anys; vivia al carrer d'Ignasi Iglésias (Sant Pere) núm. 23. Bon esportista, porter del Calella SC, era solter i feia uns quants mesos que vivia tot sol, ja que se li havia mort la mare. Tenia un caràcter una mica fort i s'havia quedat sense feina, però a causa de militar dins el PSUC i la UGT, se li donà un petit treball que consistia a cobrar els rebuts de les cotitzacions dels militants; així, anava setmanalment a cobrar uns rebuts a la caserna de les Milícies de Calella. En una ocasió, en sortir de la caserna, Portas tingué unes paraules amb un milicià, gravat de cara, davant de testimonis. Probablement, aquell milicià recriminà a Portas el fet d'haver entrat directament a l'interior de la caserna sense passar primerament per l'oficina de

vigilància, tot indicant-li que als llocs o propietats d'altres no es podia entrar de qualsevol manera; la resposta probable d'en Portas fou criticar la manera d'actuar dels milicians; de les paraules passaren a les amenaces i, àdhuc, el milicià va fer l'intent de disparar l'arma contra Portas, el qual li plantà cara i li donà una bufetada. La cosa no quedà així, ja que probablement el milicià en qüestió comunicà al comitè el fet, i durant la nit del dia següent van anar a detenir Portas a casa seva i se'l van endur amb un cotxe entre cinc milicians. Estigué dos o tres dies detingut a la caserna de les Milícies locals, sense massa contacte amb els presoners dretans.

La Junta de teixidors reclamà a favor de Portas a la caserna de Milícies, des d'on respongueren que encara en tenia per dies, de sortir. Quan la Secció de Comarques de la UGT ho va saber, telefonà a la caserna i demanà que informessin dels fets ocorreguts. La resposta fou que se l'havien endut detingut i no sabien pas on era. A les 10,05 de la nit, Portas encara no havia ingressat als calabossos de la policia. Al dia següent tornaren a telefonar a la caserna de Calella, insistint en els mateixos punts. Preguntaren reiteradament per la sort de Portas i sempre contestaren que no en sabien res, i finalment tallaren la conferència; però van sentir com els de la caserna preguntaven, en veu baixa, per què insistien tant per Portas, i que era prudent que la Central Telefònica tallés la comunicació amb Barcelona.

Portas fou assassinat per les Patrulles de Control, zona 11, a les quals havia estat lliurat per haver agredit un milicià de servei. El lloc de l'assassinat fou el cementiri de Montgat i fou sepultat al mateix lloc. Tot i que no se sap la data exacta del fet, podem afirmar que va ser durant el mes de novembre de 1936. L'afer Portas també va arribar a les sessions municipals, almenys en dues ocasions, amb un evident contingut de denúncia i d'oposició política, que reforçaven les incompatibilitats dins el front antifeixista.

ASSASSINATS DINS EL TERME MUNICIPAL DE CALELLA

20. **Germà Josep Torres Panich (marista)**

Els seus pares vivien a Girona; era germà marista, residia a la comunitat de Canet de Mar i es dedicava a donar classes de comptabilitat. Fou assassinat a l'edat de 23 anys.

Un llibre que es refereix a la persecució que sofriren els maristes durant els anys 1936-1939, dóna força informació sobre les circumstàncies que acompanyaren l'assassinat d'aquest germà, així com també del seu cosí Lluís Torres:

«Al iniciarse el Movimiento... los dos jóvenes buscaron refugio sucesivamente en Sant Cebrià de Vallalta, en casa de unos amigos (Casa Martry), pero por consejo de la señora fueron a cenar a casa del Señor Párroco, que les atendió admirablemente. A las diez de la noche regresaron a casa Martry para dormir. Como notaron se les perseguía, marcháronse a “Can

Torrent”. De aquí se dirigieron a Calella, a casa del Señor Girbau. He aquí como relata su odisea Don José Girbau: “El 23 de Julio, a la una de la tarde, se presentaron en nuestra casa los dos HH. maristas Luís y José, sudorosos, polvorientos y cansados de las caminatas que durante tres o cuatro días hicieron por los montes, desde Canet hasta Calella. No pudiendo alargar más esta situación, determinaron cobijarse en nuestra casa. Se les recibió con la máxima hospitalidad, pero manifestándoles que aquí no estarían muy seguros por ser nosotros destacados en el campo católico, y que esperábamos registro de los milicianos; y añadimos que si deseaban alojarse en la fonda Vila –muy cercana– fueran allí, corriendo de nuestra parte todos los gastos. Pero ellos rehusaron la oferta. Seguidamente se les cambió de ropa y calzado, se les dio alimento, ya que estaban en ayunas desde hacía muchas horas, y se les recomendó descansar un poco.

El sábado 25 de Julio, a las cuatro de la tarde, un vecino (Don Jaime Aragonés) llama a nuestra casa, entra muy nervioso solicitando mi presencia en la casa rectoral para ayudarle a sacar los muebles, pues se iban a incautar de todo. Contestéle que no era prudente mi presencia, sino que convenía pasara inadvertido. Esta visita fue denunciada seguramente por una vecina, y exactamente media hora después se presentaron en casa unos diez milicianos a efectuar un registro. Se llevaron a los dos maristas, diciéndoles los capataces que no temieran, que nada malo les iba a pasar. Fueron llevados al colegio de los escolapios convertido en cuartel. Una hora después del citado registro volvieron a hacernos otro, pues sabían que una tercera persona se había escapado: era yo mismo... A las 12 y media de la noche unos milicianos requieren a mi padre para declarar ante el Comité sobre los HH. Mi padre los defendió con entereza, y al jefe le dijo: “Yo creeré vuestra doctrina, que predica la libertad para todo el mundo, cuando dejéis libres a esos dos inocentes que nada malo han hecho. Tened en cuenta que también tienen madre, y sería una cobardía condenar a unos jóvenes porque sólo piensan de diferente modo...”».

Segons sembla, els membres del Comitè de Milícies es plantejaren què farien amb aquells dos religiosos que també reclamava el comitè de Canet; a la discussió, hi intervingué un element molt radical, i acordaren possiblement de tenir-los guardats a la presó de la caserna. No obstant això, tal com veurem, en un moment determinat foren lliurats a les patrulles i els assassinaren.

Seguint el relat anterior, ens diu:

«El domingo, 26, de dos a tres de la tarde, son introducidos en un auto diciéndoles que los llevan a Canet. Al llegar a la revuelta de la carretera, subiendo la cuesta del monte Capaspre, donde está situado el faro, debajo de éste mismo, al borde de la carretera, y al pie de unos eucaliptus, los obligan a bajar. Al ver que les iban a matar, los HH. suplicaron no hicieran tal cosa, y el más joven (Hermano José) se resistía; lo empujaron, y a bocajarro le dispararon, lo mismo que al Hermano Salvador Luís, matándolos al lado de la carretera».

L'hora d'aquesta defunció, segons l'acta del registre civil, va ser a les 6 de la tarda del 26 de juliol; tanmateix, sembla excessiu el temps que hi ha entre la sortida de la caserna de milícies (2-3 de la tarda) i la de la seva mort. Per altra banda, sembla que una parella de promesos va sentir els trets, i que pogueren veure els peus d'algú dins d'un camió quan anaven a ser enterrats al cementiri de Calella.

«La lechera que nos servía nos proporcionó la primera noticia de su muerte, y luego otras personas que vieron los cadáveres afirmaron que todavía se les podía ver el escapulario de la Virgen del Carmen. Fueron enterrados en el cementerio de Calella. El día 4 de Septiembre de 1939 fueron exhumados sus cadáveres, identificados ante la presencia de su padre y un hermano del Hermano Salvador, y la madre del Hermano Leandro, con numerosos vecinos, amigos y representaciones y trasladados a Girona, en cuyo cementerio fueron enterrados en el cuadro de San Paulino núm. 282-283».

21. **Germà Lluís Torres Panadés (marista)**

Els seus pares vivien a Lleida; era germà marista i venia de la comunitat de Canet de Mar, on exercia com a professor de comptabilitat. Fou assassinat quan tenia 30 anys.

És un cas idèntic al del seu cosí, el també germà marista Josep Torres; fou sorprès, amagat, a Calella, quan intentava escapar-se de la persecució. Els responsables morals i materials són els comitès de Canet i Calella. Queda el punt fosc de l'hora, així com la clarificació dels autors materials dels fets.

22. **Pare Antoni Rodon Vaquer**

Caputxí de Canet de Mar (21/11/1896), de 40 anys, fou assassinat a Calella el 24 de novembre de 1936 (?). Els assassins foren probablement membres del comitè de Canet. Fou inscrit al registre civil de Canet, el 14 de novembre de 1939.

23. **Josep Loste Isern**

El senyor Josep Loste, de 46 anys d'edat, treballava de xofer a Blanes. Ignoro els motius i les causes de la mort; però el fet és que fou assassinat per membres del comitè de Blanes, sota el far de Calella, al revolt que feia la carretera, el 12 de setembre de 1936. Va ser enterrat al Cementiri Municipal de Calella. L'expedient de la *Causa General* amplia una mica aquesta informació:

«Detenido por unos individuos en Viladecans (Barcelona) el 8 de Septiembre de 1936, fué conducido a Barcelona, después a un lugar de la costa y finalmente a Blanes, donde le tuvieron detenido tres días hasta que se lo llevaron por la noche en la carretera debajo el Faro de Calella, a la mañana siguiente fue hallado su cadáver por unos carabineros».

24. Persona sense identificar

Reprodueixo literalment l'acta de defunció del registre civil de Calella: «Un home desconegut, com de 50 o 60 anys, segons sembla captaire. Trobat mort entre els quilòmetres 672-673 de la carretera de Madrid a França. Causa de la mort ferides d'arma de foc. Calella 7 d'agost de 1936». Ignoro si aquest cas pot coincidir amb el que esmenta la Causa General; de totes maneres, crec que pot tenir una clara correspondència: «También fué asesinado un hermano de la Comunidad Franciscana de Arenys de Mar, que lo encontraron asesinado en el sitio denominado la “subida larga”, en la carretera de Calella a Barcelona y entre Calella y Sant Pol de Mar».

DETENCIONS I AMENACES

25. Jaume Marxuach Flaquer

Militant de la Lliga Catalana, advocat i conegut articulista del quinzenari catòlic calellenc *Cap.Aspre*. Al poc d'iniciar-se la guerra va marxar de Calella, però el va detenir un comitè de Barcelona. Ell estava en una casa, amb uns bons amics i companys de carrera, però els controls sempre preguntaven a la porteria si hi havia algun foraster. El senyor Marxuach va cometre la imprudència de voler sortir un dia o dos, i es veu que els porters van observar que hi havia algú que no era de l'escala, i ho indicaren a la patrulla. La patrulla va pujar al pis i el va detenir. Quan van veure, per la documentació, que era de Calella, van trucar el comitè calellenc i exclamaren: «Porteu-nos-el, que aquest és un peix gros!».

Varen portar-lo cap a Calella, on el van tenir detingut unes hores en algun lloc i també el van dur a l'acabament de la carretera nova. Van agafar el cotxe del senyor Cabutí –el seu futur sogre–, que havia confiscat el comitè i anaren junts cap amunt. Algú va dir: «Oh, si que anem estrets!», i un altre va contestar: «És igual, això és a l'anada; a la tornada, en portarem un de menys!».

Es va anar preparant, pensant que moriria. Quan pensava que l'anaven a matar, el que l'anava a emmanillar es va avançar i li va preguntar: «Digues on són les armes a Calella!». El senyor Marxuach va respondre: «Jo no ho sé, jo sé que era del sometent i la vaig haver de lliurar, i no sé res més!». El milicià, finalment, li digué: «Oh, és que t'ho dic perquè l'Esgleas no vol que hi hagi vessament de sang a Calella i tu series el primer, així, és que hem de dir que tu ens has de fer unes declaracions!». I el varen portar al jutjat, que llavors era en una part de l'Ajuntament que donava al carrer de Prat de la Riba (Església), amb unes finestretes per on ell veia més o menys el carrer. «Si vols dormir –li van dir– dorm; estira't sobre la taula». En Roc Alabern, membre del comitè, li va portar bacallà guisat.

Aleshores, va ser quan van actuar el senyor Cabutí i l'Esgleas: «Què podem fer, per treure'l de Calella?». Tots dos sabien que una hora o altra l'enfrontament seria inevitable. L'Esgleas va proposar un tracte, que consistia a pagar una quantitat

i, a canvi, dir als del comitè de Barcelona que el reclamessin i se l'emportessin, tot dient que l'anaven a matar a Barcelona, però alliberant-lo en arribar a la Ciutat Comtal. Es posaren d'acord, van trucar el comitè de Barcelona i se'l van endur juntament amb un germà seu, el qual comentà que anava al seient del darrere del cotxe, i recordà una conversa tinguda en un control de Mataró entre els milicians que ocupaven el cotxe i els del control de vigilància: -«Què porteu aquí?», «en portem un que té vida per poca estona». Quan van ser a la plaça Tetuan de Barcelona, es van parar, com ja era la consigna; van sortir del cotxe i es va trobar amb la seva promesa. El cost econòmic d'aquest rescat, més el salconduit signat per Esgleas, vàlid per a tota la zona republicana i l'estranger, va ser d'unes 10 o 15.000 pessetes.

Refugiats a Camprodon, uns del comitè de Calella van anar a cercar l'exalcalde Estanislaus Janer, que ja era a França, i van estar dues o tres setmanes amb la por al cos. Després vindrien les estades a França, Itàlia i Mallorca.

26. Josep Saula Formentí

Conegut empresari del ram de les pastes de blat. Un membre del comitè, quan sabia que havia de venir l'auto fantasma, trucava el senyor Josep Saula per tal que s'amagués, ja que era a la llista de les persones que podien ser assassinades. També va aconsellar-li que comprés una embarcació per tal de passar a Mallorca.

27. Josep Brugarola Mas

Empresari del ram de la construcció, va salvar la vida gràcies a un guàrdia d'assalt, ja que possiblement l'haurien assassinat; ell va intervenir amenaçant amb la força de la guàrdia d'assalt.

28. Josep Gibert Esteve

Industrial tintorer. El 27 de juliol de 1936, Josep Gibert va ser obligat a pujar a un cotxe, acompanyat per uns individus amb arma llarga que efectuaren un registre al tint. Un d'ells, li va dir que havia arribat el moment de venjar-se i que podien fer d'ell el que els plagués. Gibert va respondre que, en relació a una vaga, havia complert amb el seu deure. El comitè li ordenà d'acceptar els treballadors de la CNT. El 10 d'agost de 1936 el van empresonar durant dos dies. Va sortir en llibertat després que el seu sogre hagués pagat 250 pessetes. L'1 d'octubre de 1936, la tintoreria José Gibert fou col·lectivitzada i es designaren tres obrers per dirigir-la; Gibert s'ocupà de la direcció tècnica.

29. Senyors Pedemonte

En Joan Anglada (ERC) treballava a can Pedemonte, i els milicians anaven cada setmana a les fàbriques a cobrar sense que haguessin treballat. En una ocasió, després que li preguntessin sobre l'indret on eren els propietaris de la fàbrica, els

va dir: «Els amos són a Sant Hilari, perquè jo cada setmana els porto la setmanada (encara que amos, sempre havien treballat directament a l'empresa), però ull, si assassineu algun membre de la família, jo no tinc valor per matar-vos, però ja n'hi ha que us segueixen les petges i aquests sí que us liquidarien».

30. Pius Gironès Gironès

Funcionari municipal del cos de vigilants nocturns, de reconeguda ideologia dretana, va ser detingut tres cops, el 18 d'agost, el 29 d'octubre de 1936 i el 13 de febrer de 1938. En una de les primeres ocasions, el van portar a la font de la Guineu, i un dels milicians volia disparar-li tot un carregador. Va sentir uns trets, i li van dir que havien mort en Vidal i que ara li tocava a ell. Ell va respondre: «Sant Llop, un dia o altre m'havia de morir, feu el favor d'apuntar-me aquí» –al cor–. Però el van fer pujar al cotxe altra vegada.

31. Enric Teixidó Martorell

Regidor municipal i actiu membre de Lliga Catalana, va ser detingut, probablement, el 30 d'octubre de 1936 i portat a la presó, situada a la capella dels Escolapis. Si bé desconec els detalls del cas, són diverses les persones que m'han indicat que, efectivament, el senyor Teixidó va ser objecte d'un simulacre d'afusellament.

32. Fra Fernando de Salterain

A fra Fernando de Salterain, agustí, se l'emportaren els pares abans de sortir del convent, el 22 o 23 de juliol, cap a l'hospital de Calella, per l'estat gravíssim en què es trobava, ja que tenia càncer. Poc després, van anar allí els del comitè i li van prendre tots els objectes, excepte la roba interior que tenia posada, i un d'ells el va amenaçar de mort si no moria ràpidament, cosa que fra Fernando va fer el 3 de setembre de 1936.

33. Isidre Massuet Mercader

Va ser tret de la presó, igual que Prado, Enric Teixidó i Pius Gironès, per fer-lo declarar.

34. Doctor Joaquim Vivas Madrenys

Ell mateix explica que «entré, como preso, en los Escolapios, de un modo especial. El cabecilla Broto me envió un miliciano, con el encargo de que me presentase. Creí que se trataba de asistir, como médico, a José Pera, que se hallaba enfermo en la prisión (...). Al pasar la puerta de las Escuelas Pías, el tal Broto me dijo que quedaba detenido e incomunicado. Exclamé sinceramente ¿cómo lo harán los enfermos?, y él replicó: “Si Vd. muriese, también se las arreglarían”».

35. Joan Rangel Gómez

El dia 8 de juliol de 1938, el govern signà l'*enterado* de la condemna a la pena capital per part del Tribunal d'Espionatge i Alta Traïció de Catalunya. Aquesta sentència fou executada amb tota seguretat.

36. Joan Subirana Batlle

El 19 de març de 1938 fou condemnat, pel Tribunal Militar Permanent de Catalunya, a la pena de mort pel delictes de deserció.

EL PERFIL D'ALGUNS REPRESSORS²

- Calella. Del Comitè d'Investigació de la FAI. Lloctinent d'un altre, detencions, simulacres i afusellaments, entre ells, el de Martí Prado Cops, en el qual també intervingueren tres més.

- Calella. Fuster, del Departament de Defensa de Calella (FAI). Alt, blanc i ros, acompanyà els qui havien assassinat mossèn Passols, en un registre que efectuaren al seu domicili, el dia següent d'haver-lo mort, amenaçant els familiars i enduent-se 7.000 pessetes i dues monedes d'or.

- Calella. 62 anys. Participà al simulacre d'afusellament de Jaume Marxuach. Anà a Camprodon amb cinc més a detenir l'exalcalde Estanislau Janer, a qui, segons sembla, volien assassinar. En no trobar-lo, van intentar endur-se detinguda la seva esposa, però desistiren ja que es trobava en avançat estat de gestació. Al poble de Camprodon trobaren el senyor Marxuach, que havia estat posat en llibertat a Calella, intentaren endur-se'l, però no ho pogueren fer en intervenir el comitè local, que els exigí la conformitat del de Calella.

- Calella. Del Comitè de Salut Pública i Investigació de la FAI. Detencions, simulacres d'afusellaments, entre ells, el de Martí Prado Cops, que després seria veritablement assassinat.

- Calella. Vivía al carrer Jovara. Denuncià els joves Albert Galícia Orcajo i Lluís Bibiloni Vilella per cantar himnes patriòtics pels carrers de Calella. Van ser detinguts i jutjats pels tribunals republicans, que els condemnaren a mort, pena commutada posteriorment. Intentà ingressar voluntàriament a l'aviació republicana. Adoptà la nacionalitat francesa, país on resideix actualment.

- Calella. Milicià d'investigació. Participà, amb dos més, en el simulacre d'afusellament de Martí Prado efectuant dos registres al seu domicili. Jutjat de Mataró.

- Calella. Patrulles de control. Participà, amb dos més, al simulacre d'afusellament de Martí Prado, efectuant dos registres al seu domicili.

- 23 anys, tèxtil i solter. Denunciant com a feixistes Galícia i Bibiloni, militant del PSUC, actuà a la cèl·lula núm. 2.

- 51 anys, treballador del tèxtil, casat i tres fills. Militant d'ERC, fiscal municipal del FP. Des de l'agost de 1938 al gener de 1939 fou dipositari de fondos (cabals), va assessorar anteriorment el comitè revolucionari, sabent-lo inductor dels fets delictius succeïts a la ciutat i havent instigat a retirar la tarja de racionament a les famílies dels desertors de l'Exèrcit republicà.

- 35 anys, teixidor, casat, dos fills. No participà en actes delictius i afavorí alguns elements perseguits. Va intervenir en requisos.

- Calella, 47 anys, tintorer, solter. Milicià armat, guàrdies, vigilàncies i conducció de presos. Intervingué secundàriament en la detenció de Francesc Simon i en el registre de la casa de Jaume Marxuach.

- 35 anys, teixidor, casat, un fill. Afiliat a la CNT-FAI, milicià armat al poble de Calella, a les ordres del comitè de Guerra, intervingué en registres, requisos i saqueigs, a l'assalt a l'Ajuntament i a la caserna de la Guàrdia Civil, així com a la profanació i saqueig de l'església parroquial.

- Formà part de la FAI i participà activament en els grups anarquistes locals. El juliol de 1936 es traslladà a viure en una casa de camp, on construí una granja amb gallines, conills, etc. També treballà algunes feixes. Es destacà en l'organització de les Milícies Armades que patrullaren la ciutat, de les quals fou el responsable, instal·lant les oficines del Departament de Guerra a can Quadres (Església-Romaní). Ajudà personalment una mare de Lestonnac.

Jordi Amat i Teixidó
Doctor en història contemporània

NOTES

- 1.- Les informacions provenen de la *Causa General* de Calella, caixa 1.587, expedient 4 i caixa 1.474, expedient 81 (AHN-Madrid).
- 2.- Cf. *Causa General*, caixa 1872, expedient 10. Informes del Jutjat d'Arenys de Mar (AHN-Madrid).